Στην εποχή της πανδημίας

Στράτος Φαναράς

Follow up Report

Περιεχόμενα

Εισαγωγή 2

Το κοινωνικό ψυχολογικό κλίμα 3

Covid-19: Δραστηριότητες, Αντιλήψεις και Στάσεις 9

Εκτιμήσεις για τις ευρύτερες εξελίξεις 16

διαΝΕΟσις
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ

METRONANALYSIS

Εισαγωγή

Αρχές Φθινοπώρου του 2020 και η πανδημία του covid-19 είναι ακόμα εδώ.

Τελικά υπήρξε δεύτερο κύμα που ακολούθησε αυτό της Άνοιξης και μάλιστα φαίνεται ότι από απόψεως επιπολασμού (prevalence) της νόσου, είναι πιο ισχυρό από το πρώτο.

Η εξέλιξη αυτή αναμφισβήτητα επιβαρύνει το γενικό κλίμα στη χώρα η οποία δεν αντιμετωπίζει μόνο αυτό το θέμα. Δεν είναι μόνο η πανδημία.

- Είναι και όλα όσα συνδέονται με αυτή και κυρίως η οικονομική ύφεση η οποία από ένα σημείο και μετά μπορεί να καταστεί μη διαχειρίσιμη.
- Είναι επίσης και οι εξελίξεις στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Μεταναστευτικό που πολλαπλασιάζουν τις ανησυχίες για το παρόν αλλά και το ορατό μέλλον. Σήμερα μάλιστα, η απειλή για την Οικονομία θεωρείται η σημαντικότερη και ακολουθείται από το Μεταναστευτικό/Προσφυγικό και την ενδεχόμενη επιδείνωση των Ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Πάνω από όλα όμως αυτό που επιβαρύνει το κλίμα είναι ένας **συνδυασμός διάψευσης προσδοκιών και καθημερινότητας που γίνεται όλο και πιο δύσκολη** και έχει βέβαια τις ρίζες της στην πανδημία.

Στην ουσία, ό,τι μέχρι πριν από λίγο καιρό αντιμετωπιζόταν ως μία προσωρινή δυσκολία, την οποία μάλιστα αντιμετωπίζαμε με σχετική επιτυχία, σήμερα μετατρέπεται σε μια μονιμότερη συνθήκη που η αντιμετώπιση της βέβαια δυσκολεύει εξ ορισμού και αυτό αλλάζει τα πάντα.

Το κοινωνικό ψυχολογικό κλίμα

Εκεί που οι αλλαγές είναι πιο εμφανείς σε συνθήκες κρίσης είναι στο κοινωνικό ψυχολογικό κλίμα γιατί οι αντιλήψεις και τα συναισθήματα μπορούν να μεταβληθούν ταχύτατα.
Και φαίνεται πως μία τέτοια μεγάλη αλλαγή, τόσο στις αντιλήψεις όσο και στα συναισθήματα, είναι πλέον σε εξέλιξη.

- Η αρχική αισιοδοξία για την πορεία της χώρας λόγω της επιτυχούς αντιμετώπισης της πανδημίας μειώνεται σημαντικά. Το ποσοστό όσων θεωρούν ότι τα πράγματα στη χώρα πηγαίνουν «προς τη σωστή κατεύθυνση» από το **86%** του περασμένου Απριλίου κινείται τώρα στο **57%** (30 ποσοστιαίες μονάδες κάτω) και από στοιχεία ερευνών που είναι σε εξέλιξη φαίνεται πως η επιβάρυνση είναι συνεχής.

'Κατά τη γνώμη σας η χώρα μας αυτή την περίοδο κινείται προς τη σωστή ή προς τη λάθος κατεύθυνση;'

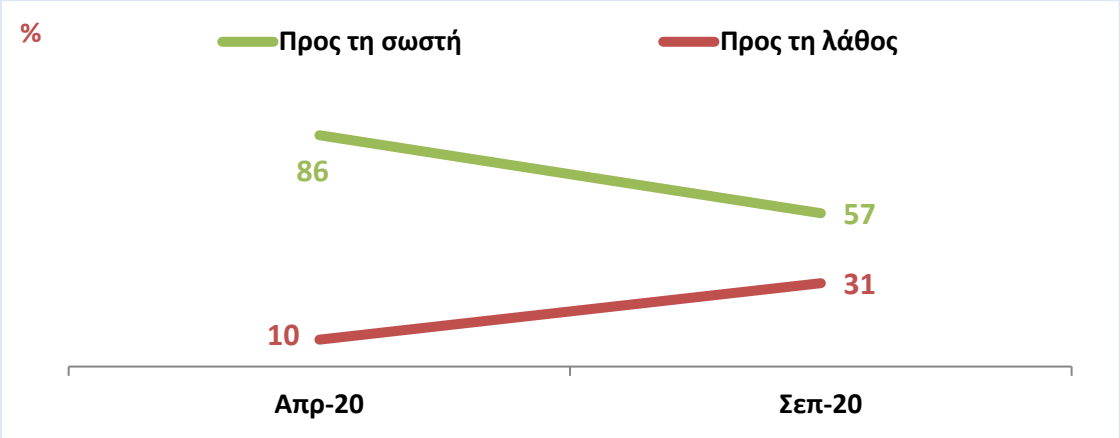

- Τα πέντε πρώτα συναισθήματα που αναφέρονται από τους ερωτώμενους έχουν αρνητική χροιά. Αβεβαιότητα (**32,5%**) και Ανασφάλεια (**32,1%**) κυριαρχούν, ενώ η Αισιοδοξία από την πρώτη θέση στις αναφορές του Απριλίου με **39,8%**, έχει υποχωρήσει στην έκτη με **15,8%** (25 μονάδες κάτω).

‘Ποια συναισθήματα σας διακατέχουν πιο έντονα σήμερα ως Έλληνα/Ελληνίδα;’ (έως 2 επιλογές)

%	Νοε-Δεκ-19	Απρ-20	Σεπ-20
Αβεβαιότητα	*	*	**32,5**
Ανασφάλεια	**38,0**	**30,9**	**32,1**
Άγχος	*	*	**24,3**
Απογοήτευση	**27,2**	**9,8**	**17,7**
Φόβος	*	*	**16,9**
Αισιοδοξία	**30,0**	**39,8**	**15,8**
Θυμός	**17,4**	**9,8**	**13,3**
Υπερηφάνεια	**14,1**	**23,7**	**9,0**
Σιγουριά	**5,7**	**25,5**	**7,2**
Αυτοπεποίθηση	**7,3**	**17,8**	**6,3**
Ντροπή	**10,2**	**3,0**	**4,8**

Επανερχόμενοι στο κλίμα του περασμένου Απριλίου να σημειώσουμε ότι τότε η πλειοψηφία των συμπολιτών μας (**55%**) είχε την εντύπωση ότι η πανδημία θα αντιμετωπιστεί το πολύ μέσα σε ένα τετράμηνο.

Η εντύπωση αυτή βέβαια διαψεύστηκε και επιβεβαιώθηκαν όσοι ήταν πιο επιφυλακτικοί. Όμως είναι γνωστό πως κάθε διάψευση συνοδεύεται και από αρνητικά συναισθήματα.

Σήμερα, οι αντίστοιχες εκτιμήσεις για τη διάρκεια της πανδημίας δείχνουν λιγότερο αισιόδοξες καθώς ένα ποσοστό σχετικά πλειοψηφικό (**32,4%**) θεωρεί πως για να επανέλθουμε σε μία φυσιολογική καθημερινότητα θα περάσει και το 2021.

‘Πότε εκτιμάτε ότι θα επανέλθουμε σε μια φυσιολογική καθημερινότητα;’

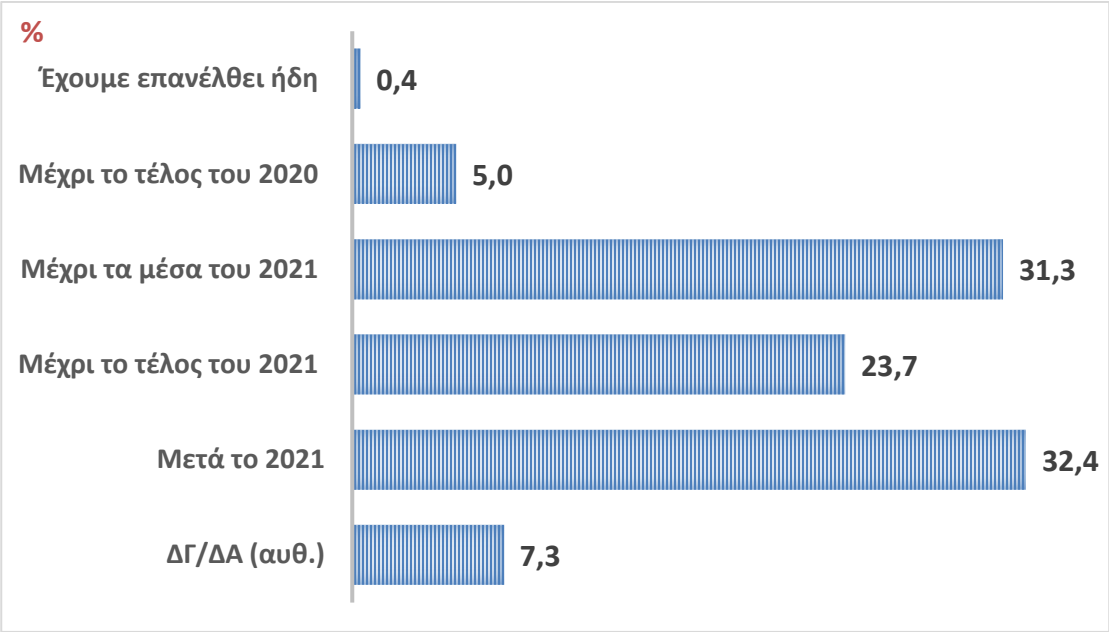

Η σταδιακή αλλαγή της αίσθησης της «προσωρινότητας» σε κάτι που θα διαρκέσει περισσότερο αποτυπώνεται και στην αποτίμηση της φάσης στην οποία θεωρούν οι ερωτώμενοι ότι βρισκόμαστε.

Μόλις το **19%** θεωρεί ότι «τα χειρότερα έχουν περάσει» ενώ οι τρεις στους τέσσερεις (**73%**) θεωρούν πως «έρχονται δυσκολότερες μέρες». Μάλιστα το ποσοστό αυτό μεταξύ όσων ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες υπερβαίνει το 80%.

‘Κατά τη γνώμη σας σε ποιο στάδιο της κρίσης του κορωνοϊού βρισκόμαστε;’ - ανά ηλικία

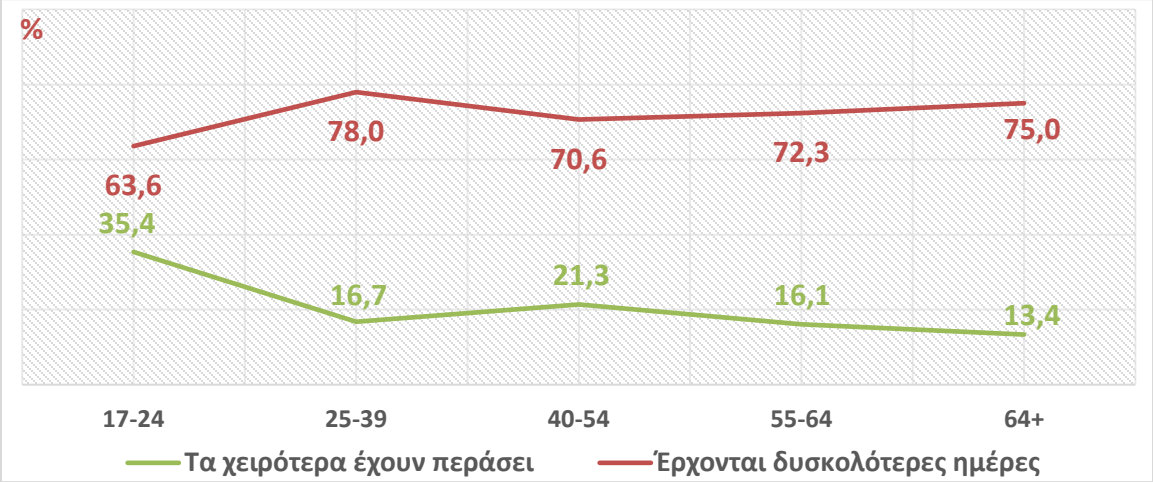

‘Κατά τη γνώμη σας σε ποιο στάδιο της κρίσης του κορωνοϊού βρισκόμαστε;’ - ανά εκτίμηση διάρκειας πανδημίας

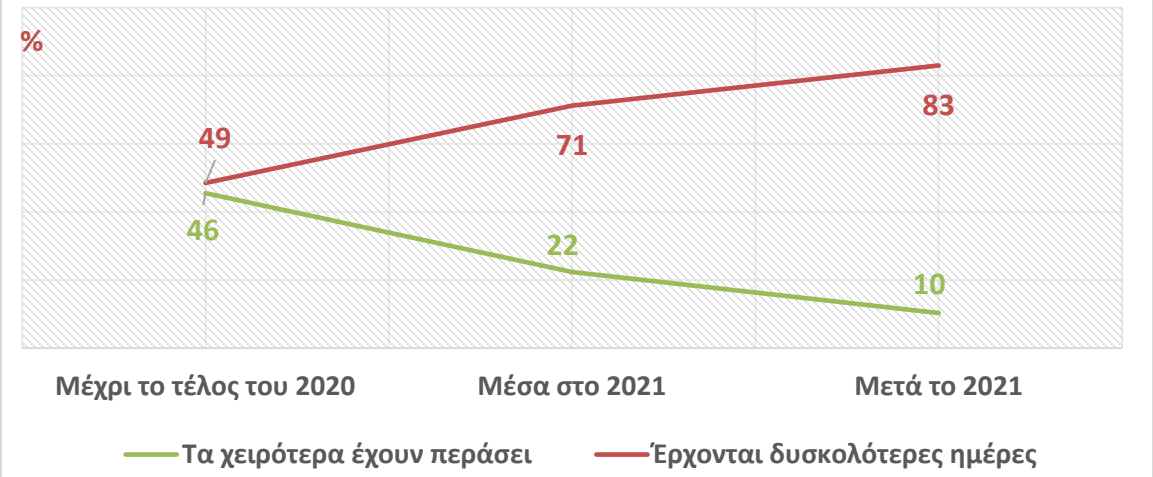

Pearson Chi-Square Test (p-value<0,001)

Ένας σοβαρότατος κίνδυνος που μπορεί να υπονομεύσει τη συμμόρφωση με την τήρηση των περιοριστικών μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας είναι και η σταδιακή «εξοικείωση» με τον κίνδυνο.

Ήδη, όσο επικρατεί η αντίληψη του «μακροχρόνιου» έναντι του προσωρινού, τόσο ατονεί το ενδιαφέρον για αναζήτηση ενημέρωσης.

Η τηλεόραση παραμένει η βασική πηγή ενημέρωσης ωστόσο από το **73,8%** του Απριλίου, σήμερα το ποσοστό όσων την επιλέγουν για να ενημερωθούν για τον covid-19 μειώνεται στο **68,1%** ενώ σημαντική μείωση εμφανίζουν και η ενημέρωση από τους Γιατρούς (**21,8%** τώρα από **28,8%**) αλλά και την Οικογένεια/Φίλους (**19,4%** τώρα από **31,4%**) .

'Ποια είναι η κύρια πηγή ενημέρωσής σας αναφορικά με την πανδημία του κορωνοϊού;' Και από πού αλλού ενημερώνεστε για τις εξελίξεις αναφορικά με την πανδημία του κορωνοϊού;'

%	Απρ-20	Σεπ-20
Τηλεόραση	73,8	68,1
Ιστοσελίδες	59,5	61,0
Κοινωνικά δίκτυα	33,4	31,3
Προσωπικοί ιατροί	28,8	21,8
Οικογένεια/Φίλοι	31,4	19,4
Εφημερίδες	13,1	16,2
Ραδιόφωνο	20,8	15,2
Άλλη (αυθ.)	1,6	1,8
Δεν ενημερώνομαι (αυθ.)	0,2	1,1
ΔΓ/ΔΑ (αυθ.)	0,3	0,3
Μέσος αριθμός πηγών ενημέρωσης	2,6	2,4

Εξάλλου όπως ήδη επισημάναμε η Πανδημία δεν θεωρείται η σημαντικότερη απειλή που αντιμετωπίζει σήμερα η χώρα και με μέση τιμή **7.5** στην κλίμακα 0 έως 10 βρίσκεται στην πέμπτη θέση από πλευράς σημασίας μεταξύ έξι μεγάλων απειλών για τις οποίες ζητήσαμε από τους ερωτώμενους να τις ιεραρχήσουν.

'Θα σας διαβάσω κάποιες απειλές που αντιμετωπίζει σήμερα η χώρα μας και θα ήθελα να μου πείτε για κάθε μια από αυτές πόσο σημαντική είναι σε μια κλίμακα από το 0-10 όπου το 0 σημαίνει καθόλου σημαντική και το 10 σημαίνει πάρα πολύ σημαντική.' - Μέσες τιμές

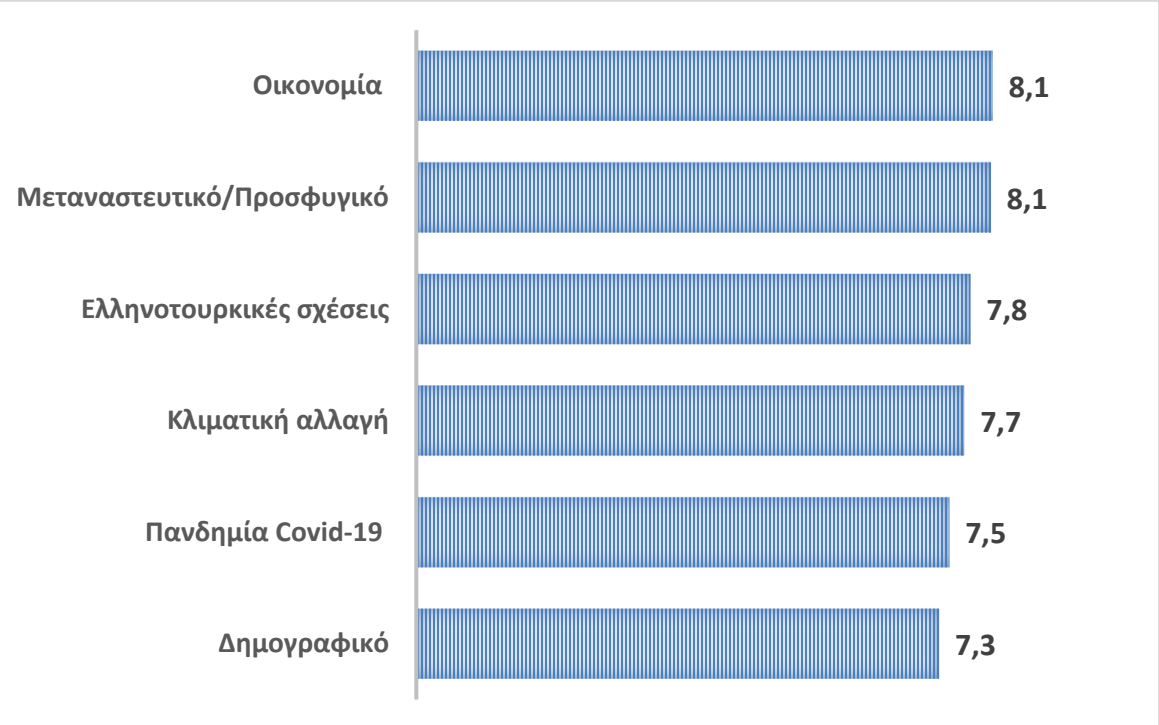

Covid-19: Δραστηριότητες, Αντιλήψεις και Στάσεις

Στην έρευνα αποτυπώνεται αυτό που αποτελεί προσωπικό λίγο-πολύ βίωμα σχεδόν όλων. Τρεις στους τέσσερις δηλώνουν ότι η Πανδημία έχει αλλάξει τη ζωή τους αρκετά έως πάρα πολύ. Αν προσθέσουμε και αυτούς που δηλώνουν ότι άλλαξε η ζωή τους έστω και λίγο συμπεραίνουμε ότι σχεδόν οι πάντες (**92%**) νιώθουν η ζωή τους έχει αλλάξει έστω και λίγο.

Σύμφωνα με έρευνα της Pew Research (καλοκαίρι 2020) το ποσοστό αυτών που απαντούν ότι η ζωή τους έχει αλλάξει πάρα πολύ ή αρκετά είναι **71%** στη Σουηδία, **67%** στις ΗΠΑ, **66%** στη Βρετανία και **60%** στην Ισπανία ενώ δεν έχουμε πιο πρόσφατα στοιχεία Σεπτεμβρίου αλλά είναι φανερό ότι η αίσθηση της αλλαγής της ζωής εξελίσσεται σε παγκόσμια κλίμακα.

'Πόσο έχει αλλάξει η καθημερινή σας ζωή εξαιτίας της πανδημίας;'

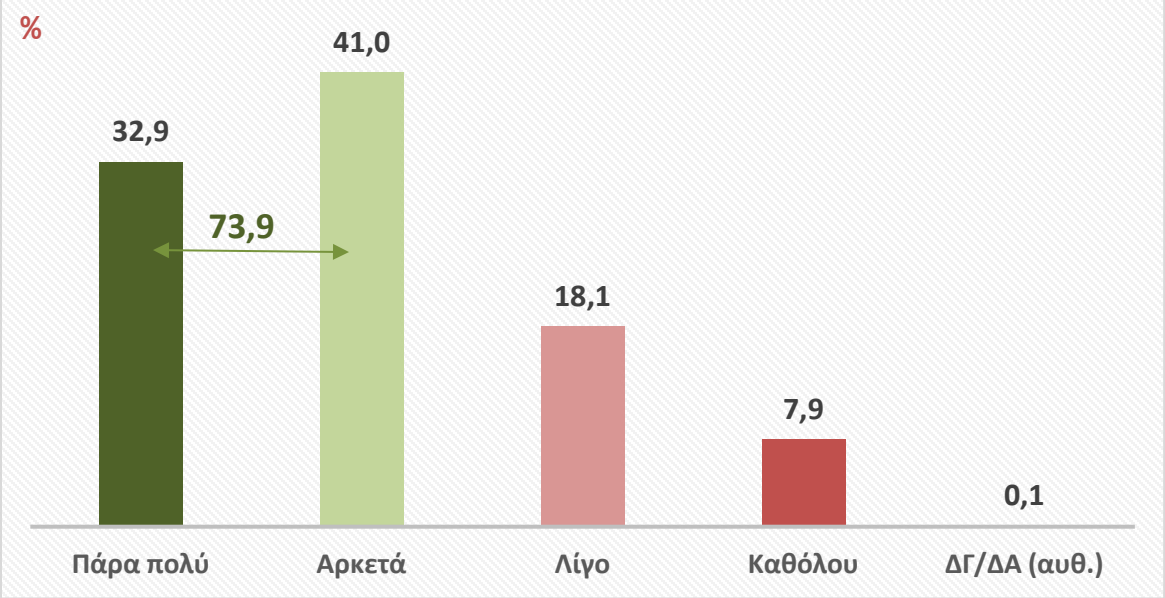

Και πράγματι αν δει κανείς τις διαφορές που καταγράφονται τόσο στις κοινωνικές αποστάσεις όσο και στις μετακινήσεις, θα διαπιστώσει ότι υπάρχει αυξημένη απομόνωση και στασιμότητα και αυτό από μόνο του χωρίς να υπολογίσουμε τις υπόλοιπες επιπτώσεις, αποτελεί μία μεγάλη αλλαγή. Όλα όσα γίνονταν μέχρι χθες τώρα γίνονται «λιγότερο».

‘Πείτε μας αν κάνετε τα παρακάτω περισσότερο, λιγότερο ή το ίδιο με πριν από την πανδημία;’

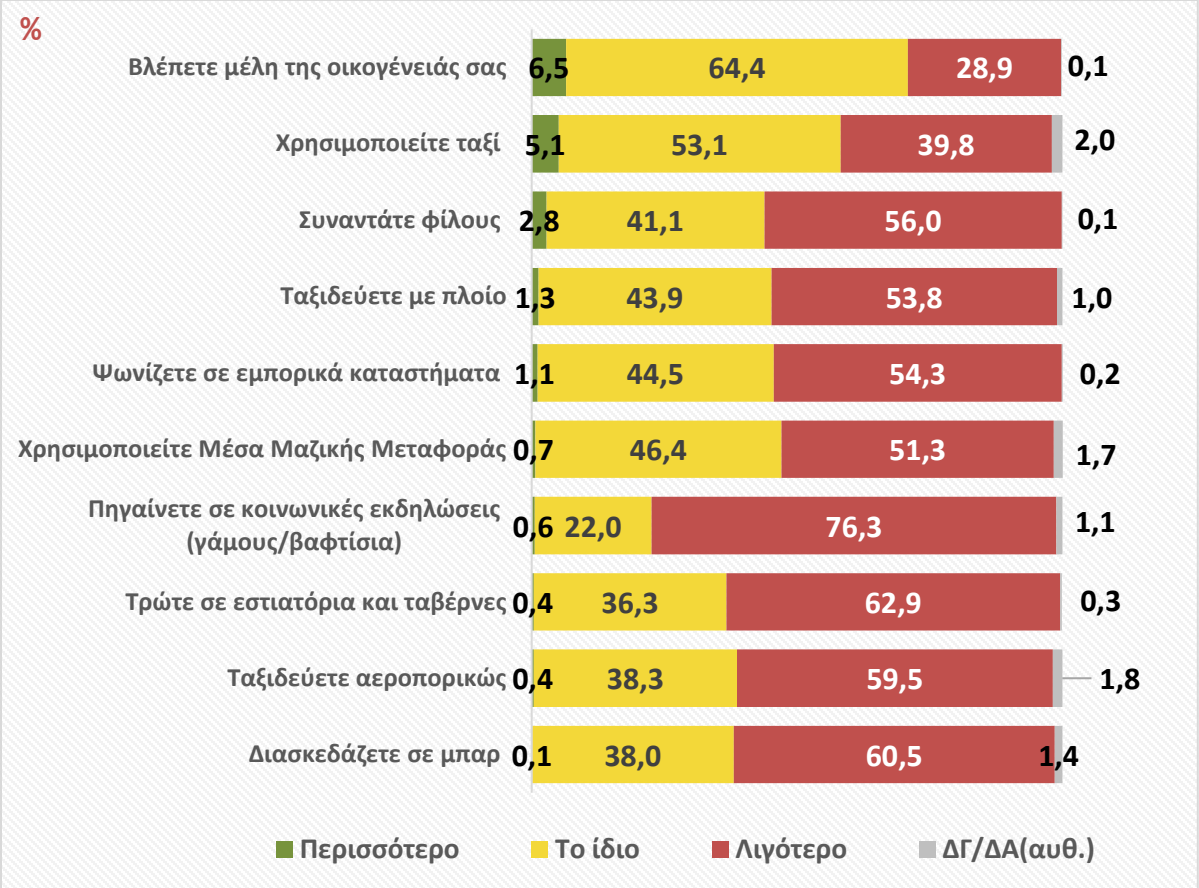

Παρ’ όλα αυτά, η τήρηση των αποστάσεων όταν οι άνθρωποι συνυπάρχουν σε δημόσιους χώρους φαίνεται να είναι η δυσκολότερη υπόθεση αφού στη σχετική ερώτηση «αν τηρούν τις αποστάσεις» μόνο ένας στους δυο (**49,5%**) δήλωσαν «πολύ συχνά» ενώ οι απαντήσεις των υπολοίπων κυμάνθηκαν από το «συχνά» έως και το «ποτέ».

‘Πόσο συχνά τηρείτε τα παρακάτω μέτρα προστασίας;’

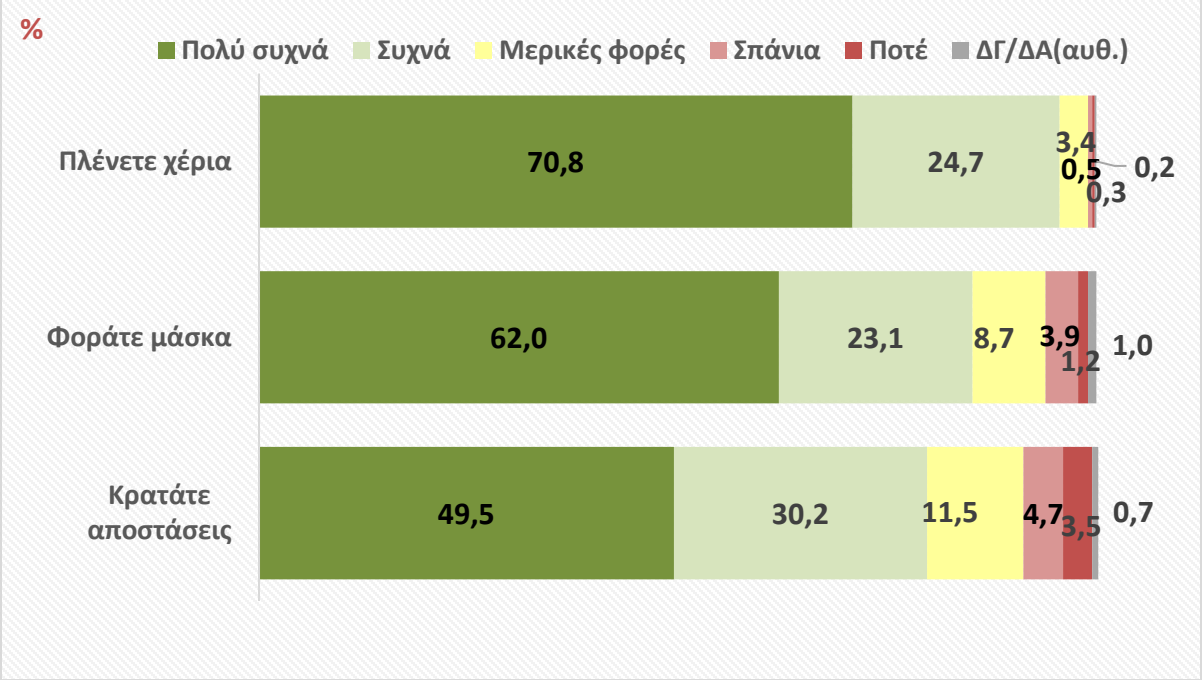

Σύμφωνα με παγκόσμια έρευνα των YouGov/Imperial College London, σε δείγμα 21.000 ατόμων σε 29 χώρες, (14-20/09), καταγράφονται μεγάλες διαφοροποιήσεις στη χρήση μάσκας από χώρα σε χώρα. Το **96%** των Ισπανών δηλώνει ότι φοράει πάντα/πολύ συχνά μάσκα εκτός σπιτιού ενώ στη Γαλλία το αντίστοιχο ποσοστό είναι **84%** και στο Ηνωμένο Βασίλειο πέφτει στο **64%**.

Για να επανέλθουμε στην έρευνα μας, είναι χαρακτηριστικό ότι το ποσοστό όσων απαντούν «πολύ συχνά» και στα τρία βασικά μέτρα προφύλαξης περιορίζεται μόλις στο **37%** και στις νεότερες ηλικίες (17 έως 24 ετών) στο **21%**.

‘Πόσο συχνά τηρείτε τα παρακάτω μέτρα προστασίας;’

‘Πόσο συχνά τηρείτε τα παρακάτω μέτρα προστασίας;’ - ανά ηλικία

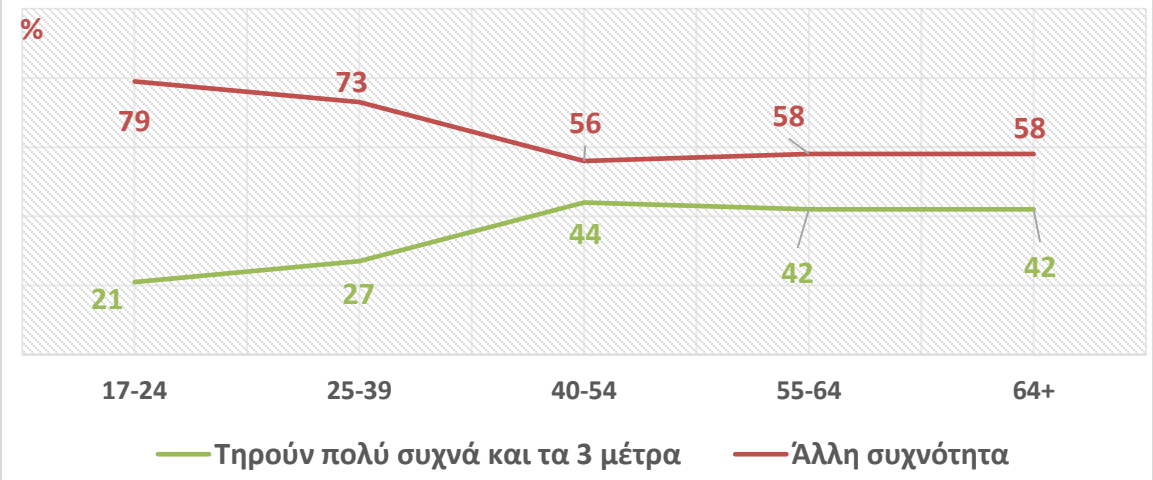

Ίσως λοιπόν ο αιτιώδης παράγοντας της επιτυχίας των μέτρων στην πρώτη φάση της Πανδημίας να μην ήταν η «πειθαρχία» που επέδειξαν οι Έλληνες συγκριτικά με άλλους λαούς αλλά η έγκαιρη εφαρμογή τους λόγω των δυνατοτήτων μετάβλεψης που διέθετε η Ελληνική Πολιτεία αξιοποιώντας την εμπειρία χωρών που επλήγησαν νωρίτερα από εμάς ή λόγω άλλων παραγόντων που ακόμη και σήμερα δεν έχουν αποτιμηθεί.

Εξάλλου δεν θα πρέπει να υποτιμήσουμε και μια άλλη παράμετρο. Παρά τις εργώδεις προσπάθειες της Ιατρικής επιστημονικής και ερευνητικής κοινότητας να ανταποκριθούν με επιτυχία στην πρόκληση της αντιμετώπισης του covid-19, μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν απτά αποτελέσματα. Η παράμετρος αυτή εγείρει αμφιβολίες και αποσταθεροποιεί τη σχέση εμπιστοσύνης ανάμεσα στην κοινωνία και τους ειδικούς επιστήμονες. Η παρατήρηση αυτή τεκμηριώνεται από δύο σημαντικά ευρήματα της έρευνας

- Το πρώτο είναι η υποχώρηση της εμπιστοσύνης στους Επιστήμονες/τεχνοκράτες από το **85%** του περασμένου Απριλίου στο **66%** τώρα. Ένα μέρος βέβαια αυτής της υποχώρησης οφείλεται στη γενική τάση υποχώρησης της αισιοδοξίας όπως ήδη αναφέραμε.
- Το δεύτερο στοιχείο είναι οι απαντήσεις που δόθηκαν στην υποθετική ερώτηση εμβολιασμού εάν υπήρχε ένα εμβόλιο δωρεάν και εγκεκριμένο από το κράτος. Το **42%** δηλώνει πως δεν θα εμβολιαζόταν.

‘Αν υπήρχε σήμερα ένα εγκεκριμένο από τις αρμόδιες ελληνικές και ευρωπαϊκές αρχές εμβόλιο για τον κορωνοϊό, διαθέσιμο δωρεάν για όλους, θα το κάνατε;’

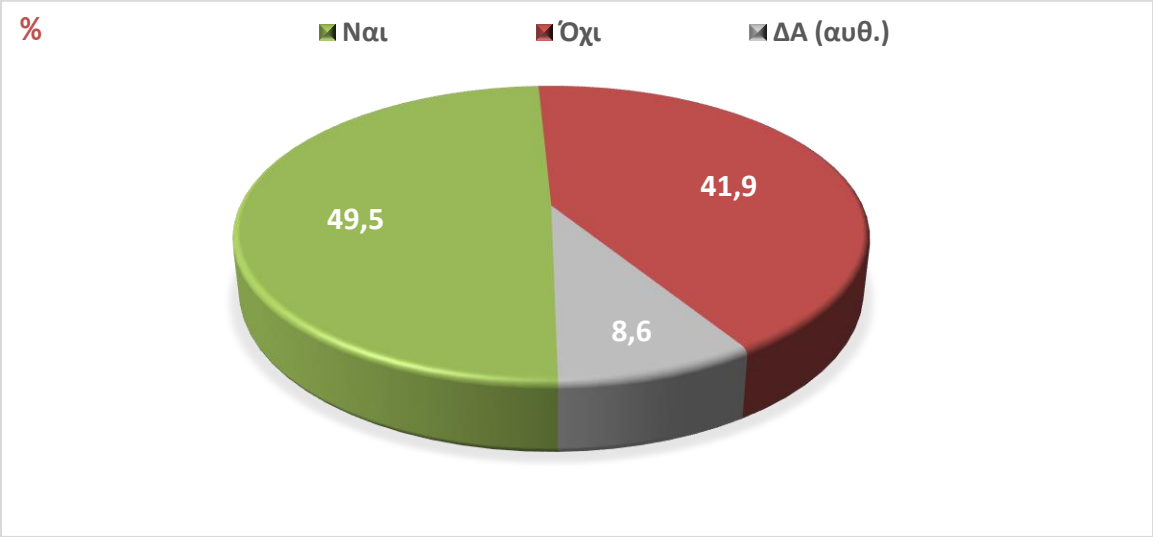

Να αναφέρουμε στο σημείο αυτό ότι σε tracking έρευνα της Gallup που πραγματοποιήθηκε το χρονικό διάστημα από 20 Ιουλίου ως 2 Αυγούστου στις ΗΠΑ, το **65%** δηλώνει ότι θα συμφωνούσε να εμβολιαστεί ενώ σύμφωνα με έρευνα της ORB International στη Βρετανία σε δείγμα 2.114

ατόμων (12-14/09), το **71%** συμφωνεί απόλυτα ή συμφωνεί ότι θα έκανε το εμβόλιο. Έρευνα της Pew Research στις ΗΠΑ σε δείγμα 10.093 ατόμων (8-13/09), δείχνει ότι το **51%** θα έκανε σίγουρα ή μάλλον το εμβόλιο.

Μία στατιστικά σημαντική παράμετρος που διαφοροποιεί τις απαντήσεις ως προς την πρόθεση εμβολιασμού είναι βέβαια η προσωπική φυσική κατάσταση. Διαπιστώνεται ότι όσοι ανήκουν (ή θεωρούν ότι ανήκουν) σε ευάλωτη ομάδα, είναι πιο διαθέσιμοι για εμβολιασμό (**64%**) έναντι των υπολοίπων (**45%**).

'Αν υπήρχε σήμερα ένα εγκεκριμένο από τις αρμόδιες ελληνικές και ευρωπαϊκές αρχές εμβόλιο για τον κορωνοϊό, διαθέσιμο δωρεάν για όλους, θα το κάνατε;' - ανά ευάλωτες ομάδες

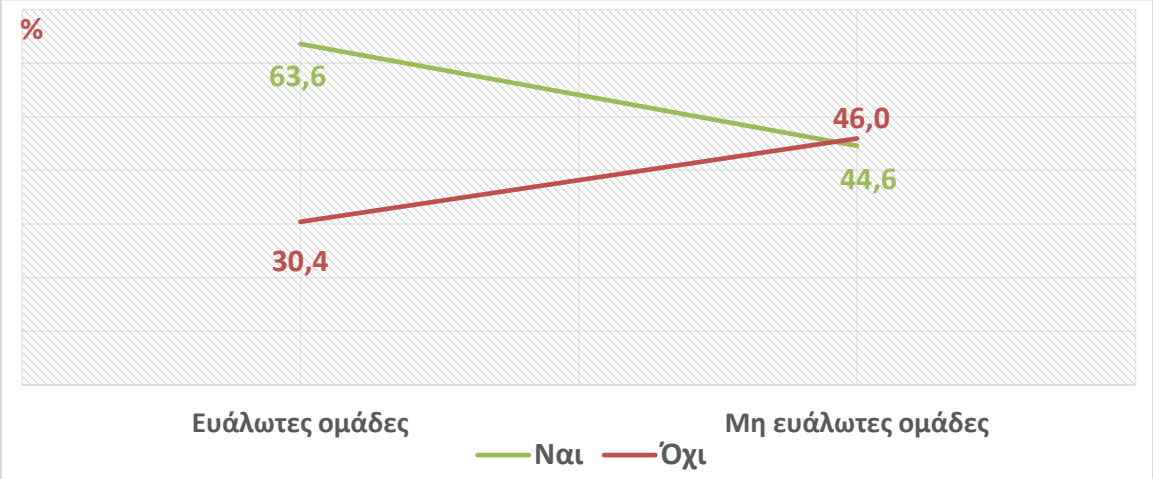

Και η άλλη σημαντική παράμετρος βέβαια είναι η αυτοπειθαρχία και η τήρηση των μέτρων προστασίας που άπτεται όπως ήδη αναφέραμε και της εξέλιξης της εμπιστοσύνης στους αρμόδιους φορείς της Πολιτείας.

‘Αν υπήρχε σήμερα ένα εγκεκριμένο από τις αρμόδιες ελληνικές και ευρωπαϊκές αρχές εμβόλιο για τον κορωνοϊό, διαθέσιμο δωρεάν για όλους, θα το κάνατε;’ - ανά συχνότητα τήρησης μέτρων

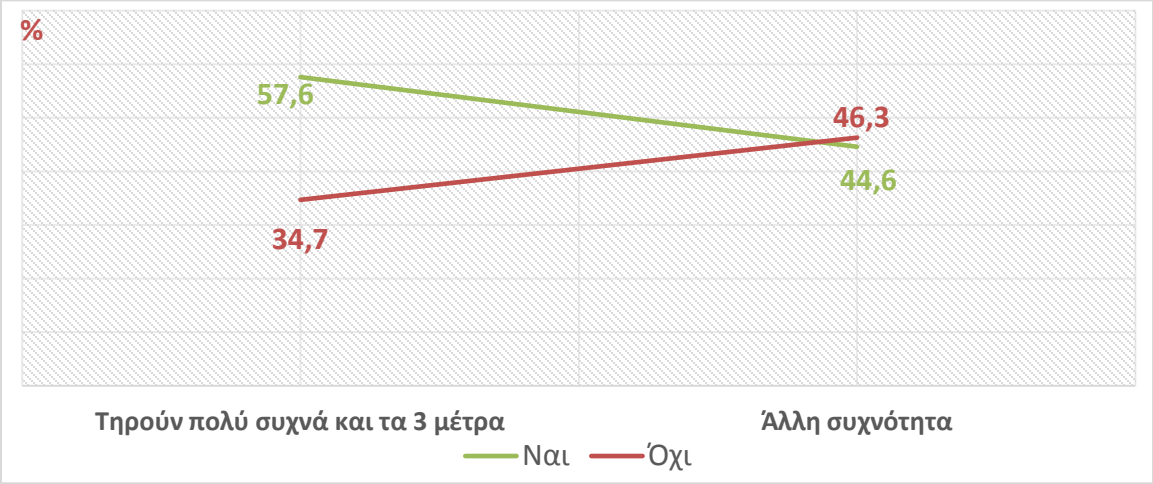

Συνοψίζοντας θα θέλαμε να επισημάνουμε τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα μας και αφορούν στο υγειονομικό σκέλος.

- Το πρώτο είναι ότι οι ελπίδες της περασμένης Άνοιξης ότι η Πανδημία θα αντιμετωπιστεί σχετικά γρήγορα φαίνεται τώρα να διαψεύδονται. Τώρα η συνείδηση ότι η ζωή μας αλλάζει είναι πολύ πιο ισχυρή.

Το δεύτερο συμπέρασμα είναι ότι η εξέλιξη του δεύτερου κύματος είναι το ίδιο αν όχι και περισσότερο απειλητική από αυτή του πρώτου. Στο γράφημα που ακολουθεί φαίνεται η συγκριτική αύξηση της αίσθησης κινδύνου.

Το ποσοστό αυτό είναι ιδιαίτερα υψηλό. Αξίζει να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με έρευνα της Infratest στη Γερμανία σε δείγμα 1.001 ατόμων (28-29/09), μόλις το **36%** ανησυχεί πάρα πολύ ή πολύ ότι αυτοί ή μέλη της οικογένειάς τους θα μπορούσαν να μολυνθούν από τον κορωνοϊό.

‘Υπάρχουν κάποιοι κοντινοί σας άνθρωποι (οικογένεια/φίλοι) που πιστεύετε ότι κινδυνεύουν από τον κορωνοϊό;’

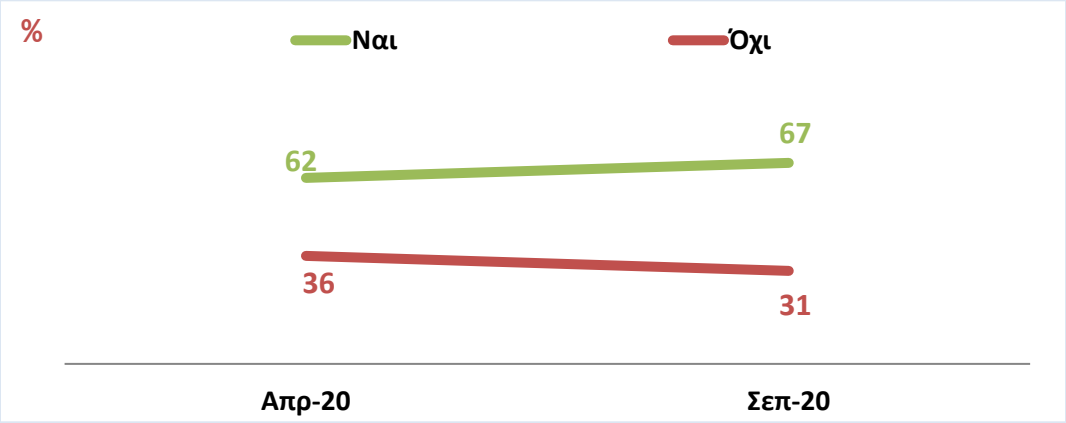

- Το τρίτο συμπέρασμα είναι ότι η χρονική διάψευση αλλά και η αδυναμία ιατρικής αντιμετώπισης μέχρι σήμερα της Πανδημίας, έχει αρχίσει να πλήττει το αίσθημα κοινωνικής εμπιστοσύνης που τόσο βοήθησε στην επιτυχή έκβαση της πρώτης φάσης.
- Το τέταρτο συμπέρασμα είναι ότι η κάμψη της εμπιστοσύνης επιφέρει και χαλάρωση ή/και αποφυγή τήρησης των στοιχειωδών κανόνων προστασίας που συνοψίζονται στο τρίπτυχο συχνό πλύσιμο χεριών/χρήση μάσκας/τήρηση αποστάσεων.

Ωστόσο οι επιπτώσεις δεν περιορίζονται στο υγειονομικό σκέλος, είναι ευρύτερες.
Ας δούμε λοιπόν τη μεγάλη εικόνα.

Εκτιμήσεις για τις ευρύτερες εξελίξεις

Με βάση λοιπόν τα σημερινά δεδομένα επανερχόμαστε σε μία κατηγοριοποίηση των πιθανολογούμενων εξελίξεων έτσι όπως αυτές προκύπτουν μέσα από τις διαθέσεις, τις αντιλήψεις και τις στάσεις του πληθυσμού αναφοράς της έρευνας.

Θα κατηγοριοποιήσουμε τις εκτιμήσεις αυτές όπως και στο πρώτο κύμα, σε τέσσερις ομάδες.

Η πρώτη ομάδα αφορά στην **υγειονομική** διάσταση της πανδημίας.

- Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτώμενων (**87%**) εκτιμά πλέον ότι «θα επανέλθουμε σε μία φυσιολογική καθημερινότητα από το 2021 και μετά». Μάλιστα, ένας στους τρεις θεωρεί ότι η επαναφορά θα γίνει «μετά το τέλος του 2021» (**32,4%**).
- Η αίσθηση της ευρύτερης χρονικής επίπτωσης σε συνδυασμό με την επιθετικότητα της Πανδημίας, κάμπτει την εμπιστοσύνη ακόμη και στο Σύστημα Υγείας, το οποίο θεωρούσαμε ότι θα είναι ο μεγάλος «κερδισμένος» της επόμενης ημέρας καθώς τώρα από τους τρεις στους τέσσερις (**75,3%**) που θεωρούσαν ότι μια από τις μακροχρόνιες επιπτώσεις της πανδημίας είναι ότι θα επηρεάσει θετικά τις απόψεις των πολιτών γι' αυτό, το ποσοστό μειώθηκε στο **43,2%** δηλαδή **30%** κάτω.

Η δεύτερη ομάδα αφορά στην **οικονομική διάσταση** των μακροχρόνιων επιπτώσεων της πανδημίας.

Το **87,1%** (από **84,3%** στο πρώτο κύμα) των ερωτώμενων θεωρούν ότι οι μακροχρόνιες επιπτώσεις στην Οικονομία θα είναι αρνητικές και επιπλέον το **53,4%** (από **57,9%)** ότι αρνητικές θα είναι οι επιπτώσεις στην προσωπική οικονομική κατάσταση. Βέβαια το κλίμα των αρνητικών προσδοκιών είναι παγκόσμιο.

Αρνητικές εκτιμάται ότι θα είναι οι επιπτώσεις και στον τρόπο εργασίας (άρα και στις εργασιακές σχέσεις) από το **57%** (**45,8%** στο πρώτο κύμα) ενώ και η εμπιστοσύνη στην ιδιωτική πρωτοβουλία φαίνεται να κάμπτεται αφού μόλις το **32%** (από **44,2%**) θεωρεί ότι θα είναι θετικές οι επιπτώσεις.

Η τρίτη ομάδα επιπτώσεων αφορά στους **δημοκρατικούς θεσμούς και τις ελευθερίες**.

- Στο πρώτο κύμα οι πιθανολογούμενες επιπτώσεις που θα υπάρξουν στη Δημοκρατία, τις Ελευθερίες και το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών έδειχναν να είναι αβέβαιες καθώς οι εκτιμήσεις περί θετικών ή αρνητικών επιπτώσεων περίπου είναι ισόποσες ή/και έχουν ελαφρώς αρνητικό ισοζύγιο. Τώρα το ισοζύγιο αυτό έχει αλλάξει και έχει σαφώς αρνητικό πρόσημο. Για παράδειγμα το **60%** των ερωτώμενων θεωρούν ότι οι μακροχρόνιες επιπτώσεις στις ατομικές ελευθερίες των πολιτών θα είναι αρνητικές, ενώ μόλις το **13%** δηλώνει πως θα είναι θετικές. Επίσης είναι σημαντική η αίσθηση ότι οι επιπτώσεις στη Δημοκρατία θα είναι αρνητικές από το **44,8%** ενώ μόνο το **17,5%** πιστεύει πως θα είναι θετικές.

- Οι αβεβαιότητες αυτές διαπερνούν πλέον και τις εκτιμήσεις που γίνονται για την εμπιστοσύνη στο κράτος (οι οποίες τώρα κινούνται σε αρνητική κατεύθυνση ενώ στο πρώτο κύμα σε θετική).

Τέλος η τέταρτη ομάδα αφορά σε **κοινωνικούς θεσμούς και αξίες** που συνδέονται στενά με αυτούς, όπως οι Οικογενειακές σχέσεις και η Αλληλεγγύη, σχέσεις και αξίες για τις οποίες διατηρείται το θετικό ισοζύγιο έστω και μειωμένο.

'Κατά την άποψή σας ποιες θα είναι οι μακροχρόνιες επιπτώσεις της πανδημίας, θα επηρεάσει θετικά ουδέτερα ή αρνητικά … '

	Θετικά		Ουδέτερα		Αρνητικά	
	Απρ-20	Σεπ-20	Απρ-20	Σεπ-20	Απρ-20	Σεπ-20
την εμπιστοσύνη στο σύστημα υγείας	75,3	43,2	14,1	23,7	9,0	30,4
την αλληλεγγύη	66,8	42,3	19,0	25,1	12,2	28,9
τις οικογενειακές σχέσεις	52,3	37,4	27,3	39,1	17,4	21,3
την εμπιστοσύνη στην ιδιωτική πρωτοβουλία	44,2	32,0	33,0	34,9	18,2	27,9
την εμπιστοσύνη στο κράτος	57,2	25,5	24,2	29,8	14,6	41,8
τον τρόπο εργασίας	30,4	20,8	21,4	19,9	45,8	57,0
τη δημοκρατία	34,6	17,5	35,9	33,1	25,9	44,8
την σωματική υγεία των πολιτών	28,7	16,3	26,5	27,1	41,6	53,7
την εκπαίδευση	26,5	15,5	22,4	17,8	49,1	64,7
το αίσθημα ασφάλειας	32,9	15,1	25,0	22,3	39,6	59,9
την ελευθερία	30,4	13,0	31,0	24,8	36,3	60,0
την ψυχική υγεία των πολιτών	19,9	11,9	15,7	11,1	63,0	75,3
την οικονομία	10,1	7,3	4,5	4,9	84,3	87,1
την οικονομική σας κατάσταση	8,0	6,5	32,4	38,7	57,9	53,4

Στα συμπεράσματα για την έρευνα του πρώτου κύματος είχαμε τονίσει ότι για να αντιμετωπίσουμε τις δυσκολίες που έρχονται, είναι ανάγκη να μετατρέψουμε τη διαχειριστική εμπιστοσύνη σε θεσμική εμπιστοσύνη.

Δυστυχώς η επέλαση του δεύτερου κύματος της πανδημίας έθεσε σε αμφισβήτηση αυτή τη δυνατότητα.

Σήμερα βρισκόμαστε σε μία οριακή στιγμή. Το Σύστημα Υγείας της χώρας δοκιμάζεται.

Η Οικονομία της επίσης.

Πάνω από όλα όμως δοκιμάζεται η **κοινωνική εμπιστοσύνη**. Ένας στους δύο σήμερα (**50,2%**) δηλώνει ότι «νιώθει περισσότερο φόβο απέναντι στους συνανθρώπους του». Ειδικά στις μεγάλες ηλικίες (65+) που νιώθουν πιο ευάλωτες το ποσοστό αυτό ξεπερνά το **64%**.

'Νιώθω περισσότερο φόβο απέναντι στους συνανθρώπους μου' - ανά ηλικία

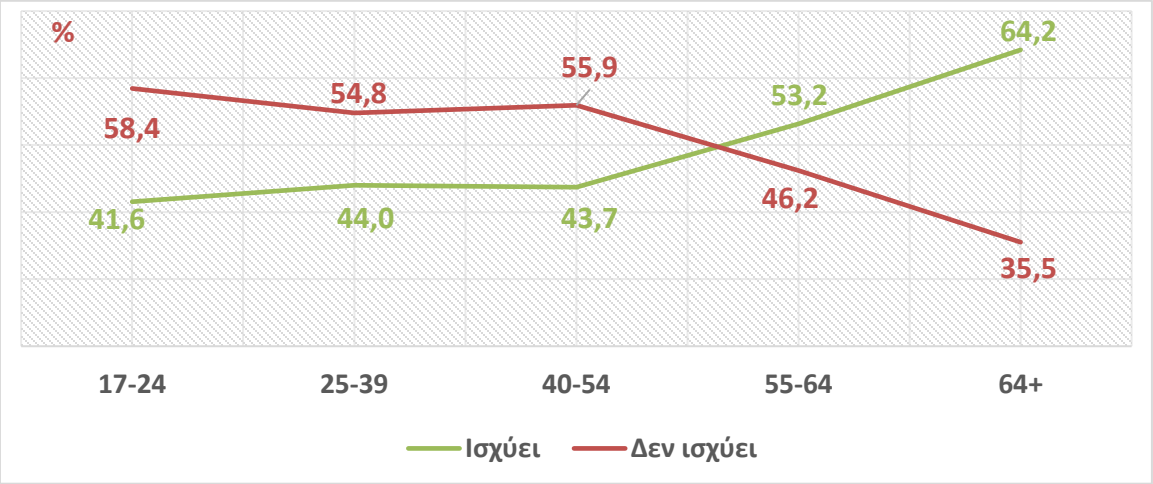

Ίσως να ακούγεται δραματικό αλλά οι αμέσως επόμενες εβδομάδες θα είναι κρισιμότερες και από όσες ήδη έχουμε ζήσει.